

ЖИТТЯ ЗА ЖИТТЯМ

Інші книжки Кейт Аتكінсон

Руїни бога
За лаштунками в музеї
Розшифровка

[Почитати опис, рецензію і купити можна на сайті nashformat.ua](https://nashformat.ua)

КЕЙТ АТКІНСОН

ЖИТТЯ ЗА ЖИТТЯМ

Р О М А Н

3-тє видання

*Переклала з англійської
Ярослава Стріха*

«Наш Формат» · Київ · 2024

[Почитати опис, рецензію і купити можна на сайті nashformat.ua](https://nashformat.ua)

Еліссі

А що, якби якогось дня чи ночі демон прокрався за вами до вашої найсамотнішої самоти і сказав: «Це життя, яким ви зараз живете і жили, муситимете прожити ще раз і ще нескінченну кількість разів»? ... Чи ж не повалилися б ви на землю, чи ж не скреготали б зубами, чи ж не проклинали б демона, який сказав таке? І чи ж не було величних митей, коли ви відказали б йому: «Ти Бог, і я ніколи не чув нічого більш божественного»?

Фрідріх Ніцше, «Весела наука»

Все тече, все міняється.

Платон, «Кратіл»

А що, якби ми могли повторювати все знову і знову, доки не зробили б усе як належить? Правда ж, було б чудово?

Едвард Бересфорд Тодд

ВІДВАЖНІ БУДЬТЕ

[Почитати опис, рецензію і купити можна на сайті nashformat.ua](https://nashformat.ua)

Листопад 1930 року

Коли вона переступила поріг кав'ярні, у лице війнув затхлий сморід цигарок, вогке липке повітря. Надворі дощило, усе-редині на шубках у жінок подекуди досі мерехтіли краплі дощу, як росинки. Навколо снував цілий полк офіціантів у білих фартухах, щоб задовольнити потреби *Münchner* на дозвілі — кава, торти, плітки.

Він сидів за столиком у дальньому кінці кімнати в оточенні звичної когорти холуїв і лизоблюдів. Була там і жінка, якої вона ранише не бачила — платинова блондинка з перманентом і яскравим макіяжем, судячи з усього, акторка. Блондинка підкурила, зробивши із цього жесту справжню фалічну виставу. Усі знають, що він віддає перевагу жінкам покірним і чеснотливим, найкраще — баваркам. Ну, ви розумієте: дірндлі, шкарпеточки по коліна, поможи нам Господь.

Стіл аж вгинався. *Bienenstich, Gugelhupf, Käsekuchen*. Він саме їв *Kirschtorte*.

На торті він ласий. То й не дивно, що в нього шкіра — як бліде тісто; і як ще діабету собі не заробив? А під одягом росло, як на дріжжах (вона уявила здобу), м'яке відразливе тільце, яке ніколи не виставляли напоказ. Цей не мужній. Забачивши її, він привстав і сказав:

— Guten Tag, gnädiges Fräulein.

Він вказав на стілець обіч свого, і посіпака, що на ньому сидів, негайно підхопився.

— Unsere Englische Freundin, — кинув він блондинці, яка повільно видихнула дим і повернулася до неї без особливого інтересу, а тоді нарешті витиснула: «Guten Tag». Вона з Берліна.

Вона опустила обважнілу сумку на підлогу біля стільця й заговорила *Schokolade*. Він наполог, що треба скуштувати *Pflaumen Streusel*.

— Es regnet, — сказала вона, просто щоб підтримати розмову. — Дощить.

— Так, дощить, — сказав він із сильним акцентом і розсміявся, втішений спробою.

Решта людей за столом теж розсміялася.

— Bravo, — сказав хтось. — Sehr gutes Englisch.

Він був у доброму гуморі, постукував указівним пальцем по губах, на яких вигравала весела усмішка, ніби дослухався до мелодії у себе в голові.

Streusel був дуже смачний.

— Entschuldigung, — пробурмотіла вона й потяглася до сумочки по носовичок. Мереживні кутики, монограма з її ініціалами «УБТ» — подарунок від Пеммі на день народження. Вона гречно торкнулася вуст, струшуючи крихти *Streusel*, а тоді потяглася вниз — покласти хустинку назад і витягти натомість важкий предмет. Старий батьків службовий револьвер часів Великої війни, «Велбі Марк V».

Вона сто разів повторювала цей рух. Один постріл. Головне у цій справі — швидкість, та все ж була ота мить, ота секунда, коли вона витягла пістолет і націлилася йому в серце, а час, здавалося, завмер.

— Führer, — сказала вона, розбиваючи чар миті. — Für Sie.

Люди за столом висмикували з кобури свою зброю, цілилися в неї. Один подих. Один постріл.

Урсула натисла на гачок.

Запала темрява.

СНІГ

[Почитати опис, рецензію і купити можна на сайті nashformat.ua](https://nashformat.ua)

11 лютого 1910 року

Крижаний вітер обпікає шкіру, уперше підставлену повітрю. Вона без попередження опиняється зовні нутрянного простору, зовні знайомого, вогкого, зниклого тропічного світу. Відкрита до стихій. Вилущена креветка, розбитий горішок.

Подиху немає. Від цього залежить цілий світ. Від одним-одного подиху. Маленькі легеньки, як крила бабки, відмовляються розправитися у незнайомій атмосфері. Повітря не потрапляє до передущеного горла. У крихітній звивистій мушельці вушка — дзиччання тисячі бджіл.

Паніка. Дівчинка під водою, птах у падінні.

*

— Де доктор Фелловз? — простогнала Сильвія. — Чому його досі немає?

На шкірі — великі перлисті росини поту, як у коня під кінець виснажливого забігу. Грубка у спальні натоплена, як паливня пароплава. Тяжкі гаптовані завіси щільно зсунуто, а за ними чигає чорний кажан — то вогор-ніч.

— Мабуть, застряг у снігах, пані. Там страшна завія. Дороги перекрили.

Сильвія і Бріджит лишилися сам-на-сам із цим випробуванням. Еліс, їхня покоївка, поїхала навідати хвору матір. А Г'ю вистежував

свою блудну сестру Ізобель à Paris. Сильвія не збиралася втягувати в це місіс Гловер, що хропіла в себе на горищі, як роха. Вона й не сумнівалася, що та взялася б керувати справою, як фельдфебель на параді. Дитя попросилося на світ зарано. Сильвія думала, що воно не квапитиметься, інші-бо не квапилися. Але, як то кажуть, не так сталося, як гадалося.

— Ой лишенько, пані, — раптом зойкнула Бріджит, — та вона ж геть синя.

— Дівчинка?

— Пуповина обмоталася навколо шийки. Ой Маріє, матінко господня... Задихнулося маляточко.

— Не дихає? Давай її сюди, ми мусимо щось зробити. Що робити?

— Ой, місіс Тодд, пані, відійшла вона. Померла, так і не поживши. Так шкода її, так шкода. Вона зараз — янголятко на небесах, це я вам точно кажу. Якби ж то містер Тодд був тут... Мені так шкода. Розбудити місіс Гловер?

*

Маленьке сердечко. Безпорадне маленьке сердечко шалено калатає. А тоді — зупинка, неждана, мовби падіння птаха. Одним-єдиний постріл.

Запала темрява.

СНІГ

[Почитати опис, рецензію і купити можна на сайті nashformat.ua](https://nashformat.ua)

11 лютого 1910 року

На Бога, дівчино, годі гасати, як курча без голови. Принеси гарячої води й рушників. Ти що, нічого не знаєш? Тебе що, вовки виростили?

— Вибачте, сер, — Бріджит присіла у реверансі, ніби доктор Фелловз був королівського роду.

— Дівчинка, докторе Фелловз? Покажіть!

— Так, місіс Тодд, дужа і гожа.

На Сильвіїну думку, з алітерацією доктор Фелловз передав куті меду. Він навіть за кращих обставин не був схильний до веселощів. Лікар був із тих, хто вірить: пацієнти приходять на світ і покидають його зумисне, аби йому допекти.

— У неї пуповина обвилася навколо ший. Вона задихнулася б, якби я не нагодився до Лисячого закута. Буквально в останню мить, — доктор Фелловз підняв хірургічні ножиці, щоб похвалитися. Ті були маленькі, акуратні, гострі кінчики загиналися вгору. — Клац-клац.

Сильвія подумки відзначила — тільки, враховуючи її стан, слабко і мимоволі, — що треба й собі про всяк випадок купити такі самі. (Що, звісно, малоімовірно). Чи ніж — добрий гострий ніж, і носити при собі, як злодійка у «Сніговій королеві».

— Вам пощастило, що я встиг проскочити, — вів далі доктор Фелловз, — доки дороги не замело. Я викликав місіс Пікшу, пови-

туху, але вона, мабуть, застрягла десь на підходах до Чалфонт-Сент-Пітера.

— Місіс Пікша? — повторила Сильвія й насупилася.

Бріджит гучно засміялася, а тоді поспіхом прошепотіла:

— Вибачте, перепрошую, сер.

Сильвія подумала: мабуть, вони із Бріджит на межі істерики. Воно й не дивно.

— Брудні ірландці, — пробурмотів доктор Фелловз.

— Бріджит — наша посудомийниця, сама ще дитя. Я їй дуже вдячна. Усе сталося так швидко, — Сильвії хотілося побути самій. Вона ніколи не лишалася на самоті. Неохоче додала: — Мабуть, вам варто лишитися до ранку, докторе.

— Мабуть, варто, — так само неохоче відказав доктор Фелловз.

Сильвія зітхнула й запропонувала йому пригоститися бренді на кухні. Може, знайдеться ще й шинка і солоні огірки.

— Бріджит вам усе знайде.

Сильвія хотіла його позбутися. Вона недолюблювала лікаря, який прийняв усіх трьох (аж трьох!) її дітей. Він бачив те, що мав би бачити тільки її чоловік, і тицяв інструментами у найніжніші й найпотаємніші частини її тіла. (А що, хіба краще було б, якби дитину прийняла повитуха на ім'я місіс Пікша?). Жіночі лікарі мають бути жіночої статі. Розкатала губу.

Доктор Фелловз і далі стовбичив у кімнаті, мутикаючи собі під ніс — наглядав, як розпашіла Бріджит обмиває й пеленає нового члена родини. Бріджит була найстарша із семи дітей, тож уміла спеленати немовля. Їй чотирнадцять, на десять років молодша за Сильвію.

Коли Сильвії було чотирнадцять, вона ще гасала в куцій спідничці зі своїм поні Тіффіном і поняття не мала, звідки беруться діти. Навіть перша шлюбна ніч не дуже це прояснила. Її мати, Лотті, на щось натякала, але в анатомічні подробиці не вдавалася. Отже, за її версією, подружні стосунки передбачали, що на світанку ширятимуть жайворонки, але Сильвія цього не розуміла.

Лотті — жінка стримана. Хтось міг би сказати, що просто-таки коматозна. Її чоловік, Сильвіїн батько Ллевеллін Бересфорд, був славетним художником-портретистом, але геть не богемним у зви-

чаях. Він не потерпів би у себе вдома розпусти. Він-бо написав портрет королеви Олександри, коли та була ще принцесою. Казав, що вона дуже приємна дівчина.

Вони жили в доброму домі у Мейфері, а Тіффін — у стайні неподалік від Гайд-парку. У найтемніші миті Сильвія втішала себе, уявляючи, ніби перенеслася назад до осяйного минулого. Ось вона сидить по-дамськи на Тіффіновій вузькій спині, поні чвалає уздовж Роттен-роу ясного весняного дня, а на деревах аж горить квіт.

— Подати гарячого чаю та грінку з маслом, місіс Тодд? — спитала Бріджит.

— Була б дуже вдячна, Бріджит.

Сильвії нарешті передали дитя, замотане, як єгипетська мумія. Вона ніжно торкнулася персикової щічки й промовила: «Привіт, маленька». Доктор Фелловз відвернувся, щоб не дивитися на солодкаві прояви ніжності. Якби на те його воля, дітей виховували б, як у Спарті.

— Що ж, легка холодна коляція не завадить, — кивнув він. — Чи не лишилося, бува, чудових пікулів місіс Гловер?

ЧОТИРИ ЗМІНИ БАЧИМО ЩОРОКУ

11 лютого 1910 року

Сильвію розбудило сліпуче сонячне світло, що розтяло завіси, як осяйний срібний меч. Вона саме привільно потягувалася у мереживі й кашемірі, коли місіс Гловер гордо занесла сніданок на величезній таці. Лише надзвичайні обставини могли виманити місіс Гловер із її лігва. У вазочці на таці стояв, понуривши голову, самотній примерзлий підсніжник.

— О, підсніжник! — сказала Сильвія. — Перша квітка, що підводить голівку. Сміливець!

Місіс Гловер — вдова, яка не вірила, що квітам може бути властива відвага чи будь-яка інша риса, байдуже, похвальна чи ні — прибула у Лисячий закут кілька тижнів тому. До її прищестя була жінка на ім'я Мері, що нипала кімнатами, як тінь: у неї вічно підгорала смаження. А в місіс Гловер, як на те пішло, їжа була недоготована. У маєтку в Сильвіїному безжурному дитинстві кухаря так і звали кухарем, але місіс Гловер схотіла, щоб її звали «місіс Гловер». Це буцімто робило її незамінною. Подумки Сильвія вперто називала її кухаркою.

— Дякую, кухарко, — місіс Гловер повільно, по-змійному кліпнула. Сильвія виправилася: — Місіс Гловер.

Місіс Гловер примостила тачу на ліжку й відсмикнула завіси. Світло було незвичайне, від чорного кажана не лишилося й сліду.

— Так ясно, — сказала Сильвія, прикривши очі.

— Стільки снігу, — місіс Гловер похитала головою, чи то зачудовано, чи то з відразою. З місіс Гловер ніколи не було знаття.

— А де доктор Фелловз? — спитала Сильвія.

— Стався нещасний випадок, фермера затоптав бик.

— Біда.

— Чоловіки із села спробували відкопати автомобіль, проте врешті-решт приїхав мій Джордж і верхи його підвіз.

— Он воно що, — сказала Сильвія, мовби щойно знайшла відповідь на питання, яке її давно непокоїло.

— Кажуть, кінські сили... — пирхнула місіс Гловер, як бик. — А не треба покладатися на ті новомодні витребеньки.

— М-м-м, — протягнула Сильвія, бо не збиралася сперечатися з глибокими переконаннями. Дивно, що доктор Фелловз перед від'їздом навіть не оглянув ані її, ані дитини.

— Він до вас заходив. Ви спали, — сказала місіс Гловер. Інколи Сильвії здавалося, що місіс Гловер читає думки. Її це жажало.

— І поснідав, — місіс Гловер вміла вкласти в одну фразу і похвалу, і осуд. — Апетит у нього є, цього не відняти.

— Я теж коня готова з'їсти, — розсміялася Сильвія. Насправді, звісно, ні. Їй мимоволі згадався Тіффін.

Вона взяла срібне начиння, важке, як зброя, і наготувалася розправитися з фаршированими нирками.

— Дуже смачно, — сказала вона (та невже?), проте місіс Гловер уже схилилася над малям у колисці. («Пухкеньке, як поросятко»). Сильвія знічев'я подумала, чи місіс Пікша досі стирчить десь під Чалфонт-Сент-Пітером.

— Кажуть, дитина ледь не померла, — сказала місіс Гловер.

— Що ж... — протягнула Сильвія.

Межа між життям і смертю тонка. Її батько писав портрети можновладців, а тоді послизнувся на турецькому килимі на сходах, хильнувши доброго коняку.

Тіло знайшли біля підніжжя сходів аж на ранок. Ніхто не почув ані як він упав, ані крику. Він саме почав портрет герцога Балфура. І не закінчив. Звісно.

Ані мати, ані донька не усвідомлювали, як він тринькав гроші. Виявилося, він був пристрасний картяр, де тільки не грав. На випа-

док наглої смерті заощаджень не мав, тож уже незабаром ошатним будиночком у Мейфері нипали кредитори.

Виявилося, жили вони в картковому будинку. Тіффіна довелося продати. Це розбило Сильвії серце. Здається, за поні вона горювала більше, ніж за батьком.

— А я думала, жінки — його єдиний грішок, — примовляла мати, схилившись над валізою, ніби позувала для п'єти.

Довелося звикати до шляхетної, чеснотливої бідності. Сильвії-на мати зблідла, краса спливла з лиця, жайворонки вже не ширяли над головою, і вона швидко всохла на сухоти. Від долі модельки сімнадцятирічну Сильвію порятував чоловік, із яким вона познайомилася на пошті.

Г'ю. Нова зірка заможного банківського світу. Втілення буржуазної респектабельності. Про що ще мріяти красивій дівчині без копійки за душею?

Лотті, як на диво, померла, не завдавши нікому зайвих клопотів, і Г'ю із Сильвією тихо побралися на Сильвіїне вісімнадцятиліття. («Ну ось, — сказав Г'ю, — тепер ти ніколи не забудеш річницю нашого шлюбу»).

Медовий місяць провели у Франції, у прегарному *quinzaine* у Довілі, а тоді зажили безжурно в передмісті Біконсфілда, у домі, що стилем невловно нагадував неокласицизм Лаченса. Там було все, про що тільки можна мріяти, — простора кухня, вітальня з виходом на газон, ошатна їдальня та кілька спалень, які тільки й чекали на дітей. З торця навіть була кімнатка, яку можна обладнати під кабінет для Г'ю.

— Це буде моя бурчальня, — розсміявся він.

Будинки стояли на шанобливій відстані один від одного. Навколо тяглися луки і гаї, і ліс зі дзвониками, через який біг потічок. А маленька залізнична станція, ба навіть не станція, а просто зупинка, дозволяла Г'ю менше ніж за годину дістатися до банку.

— Сонна лощина, — розсміявся Г'ю й галантно переніс Сильвію через поріг.

Житло було відносно скромне, не до порівняння з Мейфером, та все ж трохи понад їхню спромогу. Фінансова легковажність заскочила їх обох зненацька.

— Дім треба якось назвати, — сказав Г'ю. — Лаври, Сосни, В'язи...

— Але нічого із цього в саду не росте, — відказала Сильвія. Вони стояли перед французькими вікнами у свіжопридбаному домі і вдивлялися у занедбаний газон.

— Треба знайти садівника, — сказав Г'ю.

Порожнім домом котилося відлуння. Його ще не почали заповнювати килимами Войзі, тканинами Морріса та іншими окрасами дому ХХ століття.

Сильвія краще в універмазі оселилася б замість цього ще не названого подружнього гніздечка.

— Зелені акри, Виднокраї, Осоння? — пропонував Г'ю, обнявши свою молоду дружину.

— Ні.

Попередній власник безіменного дому розпродав майно і переїхав до Італії.

— Ти тільки собі уяви, — мрійливо протягнула Сильвія. У дитинстві вона з батьком рушила у велике турне Європою й побувала в Італії, доки мати лікувала легені в Істборні.

— Та там же самі італійці, — зневажливо порхнув Г'ю.

— Точно. У цьому й приваба, — сказала Сильвія, вивертаючись із його рук.

— Може, назовемо його Дахи? Чи Милий дім?

— Припини.

З кущів вигулькнула лисиця й перетнула газон.

— Ти тільки поглянь, — сказала Сильвія. — Геть як домашня. Мабуть, звикла, що тут нікого нема.

— Сподіваюся, вона не наведе сюди мисливців, — сказав Г'ю. Звір був шкура і кістки.

— Це самичка. Вона годує малят, соски видно.

Г'ю аж кліпнув, почувши такі відверті слова з вуст своєї молодої дружини, яка ще недавно була незайманкою. (Принаймні так припускалося. На це сподівалося).

— Поглянь, — прошепотіла Сильвія. З трави визирнуло двоє лисенят і заходилося чубитися. — Такі милі!

— Їх вважають паразитами.